

שבעת ימים קדם יום הכפורים
 מפרישין כהן גדול מביתו
 ללשכת פלהדרין,
 ומתקנין לו כהן אחר תחתיו,
 שמא יארע בו פסול.
 רבי יהודה אומר, אף אשה אחרת
 מתקנין לו, שמא תמות אשתו,
 שנאמר "וכפר בעדו ובעד ביתו".
 ביתו, זו אשתו.
 אמרו לו, אם כן, אין לדבר סוף:

מקומה של אשת הכהן הגדול

יומא א, א

המשנה פסקה שתי הלכות הנוגעות לחייו האישיים של הכהן הגדול לפני עבודת יום הכיפורים – עליו להיות נשוי ופרוש מאשתו. לכאורה שתי ההלכות סותרות זו את זו. כלום הקשר בין איש לאישה הוא פתח למגע עם הקודש או מחסום בפניו? אמנם אפשר לפתור את המתח אם נראה בחיוב של הכהן להיות נשוי דרישה טכנית גרדא הנגזרת מהפסוק "וכפר בעדו ובעד ביתו". אולם מלשון הרמב"ם משמע שמדובר במאפיין מהותי, "כהן גדול נשוי":

וכן שאר העבודות של יום זה כגון הקטרת הקטורת של כל יום והטבת הנרות הכל עשוי ככהן גדול נשוי שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זה אשתו.
 רמב"ם, עבודות יום הכיפורים א, ב

אם כן, היות הכהן נשוי הוא חלק בלתי נפרד מזהותו, ועבודת יום הכיפורים מותנית בכך. ואולם למרבה התמיהה, חלק מהותי זה חייב שלא לבוא לידי ביטוי ביום הכיפורים עצמו. ברצוני להציג את משמעות המתח בין חובת הנישואים לחובת הפרישה על פי תפיסת עולמו של הזוהר הקדוש.

לדברי הזוהר, אדם שאינו נשוי הוא אדם פגום ואפילו לא נחשב אדם. כוהן שאינו נשוי הוא בעל מום ואינו ראוי להקריב קרבנות:

אדם כי יקריב, להוציא את מי שאינו נשוי... שהוא אינו אדם ואינו בכלל אדם והשכינה לא שורה עליו כיון שהוא פגום, ונקרא בעל מום... אדם שמצוי זכר ונקבה הוא ראוי להקריב קורבן.

תרגום¹ זוהר ויקרא ה ע"ב²

ברם אם שלמות האדם בהיותו איש ואישה, מדוע על הכוהן לפרוש מאשתו? על פי אחד ההסברים, פרישת הכוהן הגדול נלמדת מפרישתו של משה לפני עלייתו להר סיני, פרישה שעל פי הזוהר הייתה רק בדיעבד:

אמר רבי יצחק א' ד'ויקרא' אמאי היא זעירא (קטנה)?
 אמר ליה אתקיים משה בשלימו ולא בכלא דהא אסתלק מאתתיה,
 בספרי קדמאי אמרי לשבחה
 ואנן הכי תנינן מאי דאסתלק לעילא יתקשר לעילא ולתתא וכדין איהו שלים
 תרגום: אמר רבי יצחק (האות) א' של (המילה) ויקרא, מדוע היא קטנה?
 אמר לו: משה התקיים בשלימות אבל לא בכל, משום שהוא הסתלק מאשתו.
 בספרים קדומים אמרו לשבח,
 אנחנו למדנו כך: מי שעולה למעלה יתקשר למעלה ולמטה וכך יהיה שלם.
 זוהר, ויחי רלד ע"ב

הזוהר דן בכתוב הזעיר של האות אל'ף בפסוק "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵל מוֹדַע לְאִמֹר" (ויקרא א, א). הזוהר מסביר שאף על פי שבספרים קדומים הסבירו את פרישתו של משה לשבח, למעשה היא פגמה בשלמותו, ועל כך מרמזת האל'ף הקטנה. המדרגה האידאלית, השלמות, היא כאשר בכוחו של האדם להיות מחובר גם למעלה וגם למטה – לעלות להר סיני, ועם זה לא לנטוש את חיי המשפחה. קטע נוסף של הזוהר מבהיר רעיון זה:

פתח ואמר "ויקרא אל משה" הא' הקטנה שכאן, מדוע?
 כיוון שאותה קריאה לא הייתה בשלמות.
 ושם שלמות של זכר ונקבה "אדם שת אנוש", אדם שלם, זכר ונקבה.
 תרגום³ שם, רלט ע"א

כנגד האל'ף הקטנה ב'ויקרא', המשקפת את היעדר השלמות עקב הניתוק, מופיעה אל'ף גדולה בשם "אדם" בתחילת ספר דברי הימים. אל'ף גדולה, המשקפת את השלמות של זכר ונקבה.

רעיון השלמות המתאפשרת רק באיחוד של זכר ונקבה, וההנגדה בין משה רבנו ובין המדרגה הגבוהה יותר של אדם הראשון, פותח בכתביו של הרב קוק:

...יש הבדל בין אותה האורה [= של האספקלריה המאירה של משה רבינו] ובין מדת זיהרא עילאה דאדם הראשון בזה,
 שמצד אספקלריא המאירה הגופניות נשארה קצת במעמדה, וממחציתו ולמטה נקרא איש,
 נאמר גבי משה. ומתוך כך פירש מן האישה.
 ומצד זיהרא עילאה דאדם הראשון מתעלה כל הגופניות כולה, אני אמרתי אלוהים אתם...
 שמונה קבצים ח, פסקה ח'⁴

ספרו של הרמח"ל "משכני עליון" מוקדש לתיאור בית המקדש השלישי. לדעתו "בחטא האדם נתקלקלו הדברים", ורק לכן לא הגיע מקדש שלמה למדרגה שהייתה בראשית העולם. מקדש ראשון ומקדש שני היו חלקיים ואילו המקדש השלישי יגיע עד למדרגת העולם שלפני החטא.⁵ בשפה קבלית – מקדש שלמה היה בסוד החכמה והמקדש השלישי בסוד הכתר.

מהנאמר בזהר ומחזונו של הרמח"ל אפשר לצפות שבמקדש השלישי התקשרותו של הכוהן הגדול עם העולם של מעלה לא תחייב פרישות ונתק מהעולם של מטה, וכך יזכה לפגוש את הקדושה העליונה מתוך שלמות של זכר ונקבה.

¹ וכך לשון הזוהר "אדם כי יקריב לאפוקי מאן דלא אתנסיה... דלאו איהו אדם ולא בכללא דאדם הוא ושכינתיה לא שריה עלוהי. בגין שאיהו פגים, ואקרי בעל מום... אדם דאשתכחו דכר ונוקבא האי חזי לקרבא קרבנא...".

² בהקשר זה ראה גם את הזוהר (ויצא קמט ע"ב) על שיעקב אבינו, כשישן בבית אל ראה את הקב"ה רק בחלום ולא בנבואה משום שטרם היה נשוי.

³ פתח ואמר 'ויקרא אל משה' הכא אל"ף זעירא אמאי?

בגין דהאי קריאה לא הוה בשלימו...

התם שלימו דדכר ונוקבא 'אדם שת אנש', אדם שלימו דכר ונוקבא.

⁴ ראה גם דברים דומים שכתב במקום אחר:

העבודה האלוהית היותר עליונה היא אותה שהיא מקושרת ישר אל הטבע.

נתחלה קדושה עליונה זו על ידי זוהמת האדם, שהשחיתה את פולחן הטבע, בעשותה אותה למפלצת אלילית, במקום שהוא צריך להיות בסיס איתן להאידיאליות העליונה.

זיהרא עילאה דאדם הראשון היא כוללת מדה עליונה זו העולה עד למעלה מהאספקלריא המאירה של נבואת משה רבנו.

שמונה קבצים ג פסקה סו.

⁵ "משכני עליון", בתוך לוצאטו, גנזי הרמח"ל, עמ' קנה-קנו.